

SZÉLJEGYZETEK A KOMPLEMENTER RENDÉSZETHEZ

A rendésztudomány művelésének meghatározó tényezői és forrásai között elsősorban azokat a munkákat kell említeni, amelyek monografikus módon járulnak hozzá a rendészet elméletének vagy valamely szakágzatának (szakrendészetnek) a feldolgozásához. Előbbi esetben a rendészet mint tudományos diszciplína jelentkezik, és feldolgozása átfogó értelemben, a rendészet természete, funkciója és rendeltetése értelmezésében ölt testet, utóbbi tekintetében pedig olyan hatósági szakmai tevékenységek bemutatására és értékelésére kell gondolni, amelyek a közbiztonság és a közrend védelme érdekében jól körülhatárolt, de azonos tematika köré csoportosítható eszközöket és módszereket jelentik. E két rendésztudományi kutatási terület ugyanakkor egymástól nem hermetikusan jól elhatárolandó módon létezik. Nem ritka, hogy egy rendészeti témát feldolgozó munka mind a rendészetelmélet, mind a szakrendészet fejlesztéséhez jól hasznosítható. Ilyen műnek tekinthető Christián László könyve¹ is, amelynek fókuszában a komplementer rendészet – mint rendészetelméleti jelenség és szervezettani együttműködési rendszer – áll.

Szerző nem most foglalkozik a komplementer rendészet fogalmi meghatározásával vagy intézményszervezeti felépítésével, de ez ezzel az ismertetéssel méltatott kötet nem korábbi források² ismételt feldolgozását eredményezi, sokkal inkább a választott téma rendszerszerű bemutatását tűzi ki legfőbb céljaként. Ennek bevezetéseként Szerző a rendészet fogalmának meghatározásán keresztül határozza meg a komplementer rendészetet úgyis, mint a rendészet küldetése teljesítésében, a biztonság megteremtésében vállalt társadalmi kooperáció és kollektív munka legfontosabb letéteményesét. A komplementer rendészet tehát – Christián László szerint – egy olyan rendszer, amelyben az állami szervek erre hivatott tevékenységét a piaci és a civil szerveződések egészítik ki. Ezáltal a rendészet monopóliuma (mono policing) helyett, a rendészeti feladatok megoszlásáról vagy többféle módjának együttes létezéséről (plural policing) lehet beszélni, amelynek keretében a rendészet állami szervezetei mellett egyenrangú partnerként lépnek fel alternatív szereplők, akik nemcsak együttműködői, hanem tehermentesítői is az egyébként állami felügyelethez rendelt rendészeti feladatok ellátásának. Másképp fogalmazva a komplementer rendészetnek két lényeges összetevője van: az állami rendészet és a civil biztonság.

A kötet mindkét fenti tényezőcsoportra kellő figyelmet szentel. Először az állami rendészet szerveinek felosztását végzi el, és mutatja be a rendőrséget, a katasztrófavédelmet, a büntetés-végrehajtást, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat,

¹ Christián László: Komplementer Rendészet. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2022. p. 256

² Vö. Christián László: A komplementer rendészet felértékelődése. In: Boda József – Nagy-Tóth Nikolett Ágnes: 50 éves a rendészeti felsőoktatás. Ludovika Egyetemi Kiadó. Budapest, 2021. 207-212. o. Christián László – Rottler, Violetta: A biztonság megteremtésének új megközelítése: komplementer rendészet = New aspect of creating security: complementary law enforcement. In: Trendy rozvoja súkromnej bezpečnosti v krajinách V4. Bratislava, 2019. Christián, László: The role of complementary law enforcement institutions in Hungary. Efficient Synergy in the Field of Complementary Law Enforcement - A New Approach = Pagalbinės Teisėsaugos Institucijos Vengrijoje - Teisėsaugos Institucijų Sinergija. Visuomenės Saugumas ir Viešoji Tvarka: Mokslinių Straipsnių Rinkinys = Public Security and Public Order : Scientific Articles 18. 2017. 132-139. o.

valamint az Országgyűlési Őrséget és a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt. E szervezetekkel kapcsolatban Szerző megjegyzi, hogy a rendészet állami szerveit az autoritásra épülő hierarchikus szervezeti rend jellemzi, amely a működéshez kapcsolatos elveket a flexibilitás felé helyezi. E szervezetcsoport mellett működnek ún. komplementerként vagy tehermentesítőként az önkormányzati rendészeti feladatot ellátó szervek, a társadalmi önkéntes szervezetek (különösen a polgárőrség), valamint a magánbiztonság jegyében létesült szereplők (személy- és vagyónvédelmi cégek, fegyveres biztonsági őrségek). Ezutóbbi szervezeti csoportokkal kapcsolatban Szerző ugyan használja a rendészeti jelzőt, de megalapozottnak tűnik a kérdés a komplementer rendészetnek valamennyi összetevője rendészeti szerv vagy szervezet-e? E sorok írója szerint a rendészeti működés és a rendészet támogatása nem azonos tevékenységfajtákat jelöl, de mindkettő hozzájárul a közbiztonság és a közrend védelméhez. Másképp fogalmazva, amíg törvényi felhatalmazás alapján, állami felügyelet alatt működő szervezetek a közbiztonság és a közrend fenntartása vagy helyreállítása érdekében ellentmondást nem tűró mértékben személyes jogokat korlátozó intézkedéseket alkalmazhat, addig az állami szektorhoz nem tartozó szereplők, a polgárőrség, az egyes személy- és vagyónvédelmi cégek vagy fegyveres biztonsági őrségek hasonló, a rendészeti működést alapvetően meghatározó jogosítványokat nem gyakorolhatnak. Ennél fogva rendészeti szervnek legfeljebb az önkormányzatok alárendeltségében működő egységeket (önkormányzati rendőrség, közterületfelügyelet stb.) lehet tekinteni, a társadalmi önkéntes szervezeteket és a magánbiztonsági aktorokat annál kevésbé.

A kötet mint a komplementer rendészet egyik legfontosabb küldetéseként tekint a bűnmegelőzésre, amely tevékenység egyúttal a rendészeti tevékenység pozitív társadalmi hatást kiváltó eredménytermékeként is megfogalmazható. Kutatási eredményeire hivatkozva Szerző azt a megállapítást teszi, hogy a bűnmegelőzés – mint törvényi kötelezettségen alapuló rendészeti feladat – első számú letéteményese a rendőrség, de fontos részfeladatok terhelik az önkormányzatokat saját szervei (pl. közterületfelügyelet) révén, illetve a polgárőrséget is. Mindezek mellett ide vehetők a személy- és vagyónvédelmi cégek is, mivel azok esetében törvényi kötelezettség a közrend és a közbiztonság javítása érdekében a bűnmegelőzés hatékonyságának a növelése. Így válik összességében láthatóvá a komplementer rendészet valódi rendeltetése és konkrét szereplőinek együttműködési kötelezettsége, és ezek révén lesz megfogalmazható – Szerző szerint az is –, hogy a komplementer rendészet alapkövei a megelőzés, a proaktivitás, a társadalmi beágyazottság, a biztonsági rések betöltése és az állami rendészet (vagy rendvédelem) tehermentesítése.

A komplementer rendészet másik megnyilvánuló területe, amelyre több gondolat is irányul a kötetben: a közösségi rendészet. E rendészeti típus lényege – a hivatkozott Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia értelmében is –, hogy a rendőrség törekszik a helyi közösség legszélesebb körének bevonásával a közbiztonság és a biztonságérzet megteremtésére, a rendőrség és a lakosság közötti bizalom kialakítására, az életminőség javítására. Ez optimális esetben három célt együttesen szolgál: (1) a helyi közösség tagjai biztonságérzetének megteremtése; (2) a kölcsönös bizalom kialakítása a helyi közösség tagjaival; (3) a helyi közbiztonság megteremtése. Szerző konklúzió helyett a közösségi rendészet magyarországi modellkísérletével kapcsolatban többek között azt a megállapítást teszi, hogy az önkormányzatoknak kiemelkedő szerepet kell vállalniuk a település közbiztonságának az erősítésében. Némi ellentmondás tapasztalható azonban atekintetben, hogy az elmúlt években világosan fokozódó igények és a csökkenő rendőrségi kapacitások ellenére sem válhatott az állam által támogatott, országosan egységesen mindenhol létező

szereplővé az önkormányzati rendészet. A továbblépés akadályában lehet keresni a normatív finanszírozás hiányát, szakmai szervezet létrehozásának igényét, akár az egységes megjelenés és hatáskörök kialakításának eddigi mellőzését. Mindezeknek a kérdéseknek a rendezése ugyanakkor jelentős előrelépés lehetne abba az irányba, hogy az önkormányzati rendészet hathatósabban tudjon hozzájárulni a közösségi rendészet működtetésében, de kétségtelen az is, hogy a hatósági fellépés terén az önkormányzati rendészet nem lehet „versenyhátrányos” az állami rendészethez.

Az önkormányzati rendészet a kötet további fejezeteiben is hangsúlyos téma marad, de emellett más – a rendészettudományi munkákban alig említett – szakrendészeti területek is megjelennek. Ezek az egyes őrszolgálatok, amelyek a korábbi jogi szabályozásban tapasztalt széttagoltságok megszüntetését követően mint egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek szerepelnek a vonatkozó jogi normában (2012. évi CXX. törvény). E törvény jelentősége, hogy az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek (természetvédelmi őr, erdészeti hatóság rendészeti feladatokat ellátó tagja, hegyőr, hivatásos vadász, halászati őr, közterület-felügyelő, mezőőr stb.) hatósági feladatainak ellátáshoz szükséges eszközök és módszerek alkalmazását egységes jogszabályi keretek között szabályozzák. Ettől függetlenül az e személyi kört érintő rendészettudományi és jogalkotási feladatok korántsem kielégítőek. Szerző konkrét javaslatokat is megfogalmaz arra, hogyan fejleszthetők a meglévő jogi keretek (pl. szakmai felügyelet, képzési- és továbbképzési rendszer kialakítása), illetve e recenzió írója is okkal vetheti fel, hogy az egyes szakrendészethez kapcsolódó irodalom is indokoltan bővíthetne a szóban forgó őrszolgálatok működésének, eredményességének, rendészeti jelentőségének a kutatásával és lehetséges fejlesztési irányainak a meghatározásával.

A monográfia a szakrendészeti kérdések körében nagyobb teret enged a magánbiztonsági szektor bemutatásának is. Ezzel kapcsolatban Szerző – a magánbiztonság meghatározásán túl – egy olyan halmazt vizionál, amely egyre nagyobb metszetet alkot a közrend és a közbiztonság által alkotott halmazzal, de van egy jól artikulálható önálló része is a közbiztonság érdekében kifejtett célok megjelölésére is. A magánbiztonsági szereplőkre vonatkozó átfogó kutatást illetően Szerző számos – kellően őszinte – következtetést tesz közzé. Ezek között említendő, hogy prioritást kellene biztosítani a valós tevékenységet magas színvonalon és kizárólag saját állománnyal (alvállalkozó nélkül) végző társaságok számára, avagy a hatékony működés egyik alapvető feltétele, hogy olyan biztonsági vezetőre van szükség, aki szakmai felkészültségével hatékony támogatást tud nyújtani a társaság által megjelölt biztonság tudatos célok eléréséhez.

A komplementer rendészeti szereplők bemutatása során a kötetben helyet kap a fegyveres biztonsági őrség, valamint a polgárőrség említése is. Előbbi esetében Szerző azt írja, hogy az FBO tevékenységét többnyire a magánbiztonság keretein belül értékelik, holott annak feladata és jogi szabályozása kevésbé a magántulajdon, inkább a közérdek védelmében értelmezhető. Alapvetően más a rendeltetése és társadalmi bázisa a polgárőrségnek, amely köztisztviselői szerveződésben, természetes személyek alkotta egyesületek formájában működik. Amíg azonban a fegyveres biztonsági őrségek közreműködése konkrét jogszabályhoz kötött feladatokra korlátozódik, a polgárőrség egyszerűen lehet támogató közössége a rendvédelmi szerveknek (különösen a rendőrségnek), és bűnmegelőző faktora az egyes településeknek. Mindkét szervezet tekintetében igaz azonban a megállapítás, hogy a közbiztonság és a közrend védelmében alkalmazhatók, nem a rendvédelmi szervek szervezeti elemeiként vesznek részt az egyes rendészeti feladatok ellátásában.

A monográfia az egyes rendészetelméleti és szakrendészeti kérdések mellett helyet szorít a rendészeti felsőoktatásnak, azon belül is a komplementer rendészeti szegmensek, így a magánbiztonsághoz és az önkormányzati rendészethez kötődő egyetemi oktatás megjelenítésének. Ennek felelős intézménye a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészetudományi Karán 2013-ban felálló Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. Minthogy Szerző ennek az oktatási szervezeti egységnek az alapító vezetője, nem véletlen annak előtérbe helyezése, hogy a rendészeti és az ilyen munkát támogató szereplők utánpótlásának a képzését egy helyszínen kell biztosítani. Így teremthető meg egymás szervezeti kultúrájának a megismerése, illetve így biztosítható a hatékony együttműködés megteremtése már személyes kapcsolatok révén az iskolapadban.

Christián László Komplementer rendészet című monográfiája igyekszik átfogó képet adni a rendészet hazai szervezeti jellemzőiről és működéséről. A kötet egyfajta szükségszerű, posztmodern jelenségként mutatja be a plurális rendészet kialakulásának törvényszerűségeit, az állami, alapvetően a hagyományosan a rendőrséghez kötött tevékenység kiegészítését magán- vagy civilbiztonsági szereplőkkel. Nemcsak rendészetelméleti alapk munkáról beszélhetünk, hanem további kutatások inspirálására is alkalmas írásról. Így szinte értelemszerűen adja magát, hogy a komplementer rendészetre vonatkozó kutatásokat érdemes a jövőben kiterjeszteni az általánostól eltérő időszakokra vagy (veszélyhelyzetekre) jogrendre. Látva a világban bekövetkező – és benne Magyarországot érintő – változásokat indokolt lehet a kérdés, hogy sajátos helyzetekben, egészségügyi vagy más rendkívüli (háborús) veszélyhelyzetben mennyire kaphatnak teret az állami rendészeti szereplők mellett a békeidőszakban egyre fokozottabb támogatást nyújtó komplementer tényezők. Amennyiben erre irányuló kutatás is lesz a jövőben, úgy annak is szívesen helyet ad a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények szerkesztői közössége.